

Skróty, wyrazy i wyrażenia łacińskie używane w biologii

Michał Smoczyk

Zakład Systematyki i Fitosocjologii, Instytut Biologii Roślin UWr
ul. Kanonia 6/8, 50-328 Wrocław
e-mail: msmoczyk@biol.uni.wroc.pl

Spis treści

Wstęp.....	1
Skróty, wyrazy i wyrażenia używane w biologii.....	1
Inne oznaczenia.....	5
Skróty i określenia syntaksonomiczne.....	5
Skróty i określenia typowo bibliograficzne.....	6
Konwencje typograficzne.....	6
Wykorzystana literatura.....	7
Warto zajrzeć.....	7

Wstęp

W zestawieniu uwzględniłem głównie skróty, wyrazy i wyrażenia łacińskie stosowane w botanice i fitosocjologii (z racji swojej profesji). Występują one w diagnozach taksonów i syntaksonów, nazewnictwie, a zwłaszcza cytatach autorów. Większość z tych skrótów jest na tyle często stosowana w innych dyscyplinach biologicznych, że powinno to ograniczać użyteczności tego zestawienia. Jeśli nie mogłem znaleźć wyjaśnienia jakiegoś skrótu lub wyrażenia zaznaczyłem to znakiem zapytania (?). W osobnym zestawieniu podaję też kilka najczęściej stosowanych skrótów bibliograficznych (np. *s. a.*, *l. c.* i inne).

Zestawienie to jest pierwszą "surową" wersją, jaką zrobiłem na szybko i zapewne wymaga jeszcze wielu poprawek. W miarę wolnego czasu (a tego zawsze nie za wiele...) będę starał się rozwijać wykaz. Jeśli ktoś ma jakieś uwagi, poprawki i sugestie niech pisze na mój adres e-mail.

Skróty, wyrazy i wyrażenia używane w biologii

skrót	pełne brzmienie	znaczenie polskie
all.	alli	inni
aff.	affinis	bliski, pokrewny
aggr.	aggregatum	agregat (gatunek zbiorowy)
ap.	apud	u
auct.	auctor, auctores	autor, autorzy - jeden, kilku lub więcej autorów bez wyszczególnienia nazwisk
auct. europ.	auctores europaei	autorzy europejscy
auct. plur.	auctores plurales	liczni autorzy
auct. polon.	auctores polonici	autorzy polscy
cf., cfr.	confer, confirma, confirmae, conformis	porównaj, odpowiadający, podobny
coll.	collectiva	zbiorowy (najczęściej w

comb.	combinatio	sensie gatunek zbiorowy) kombinacja, połączenie (cech taksonomicznych)
comb. et stat. nov.	combinatio et status nova	nowa kombinacja i zmiana statusu taksonu
comb. illeg.	combinatio illegitima	kombinacja nieuprawniona, nieważna
comb. inval.	combinatio invalida	kombinacja nieważna
comb. nova	combinatio nova	nowe połączenie (cech) kombinacja "goła",
comb. nud.	combinatio nuda	zastosowana bez opisu lub uzasadnienia
convar.	convarietas	grupa odmian
corr.	correxerit	poprawił
cult.	cultivatus, culturae, cultus	uprawiany, uprawy
cv.	cultivar	kultywar, odmiana uprawna
descr.	descriptio	opis
descr. nov.	descriptio nova	nowy opis
det.	detectio, determinatio	oznaczył, rozstrzygnął
diagn.	diagnosis	diagnoza (taksonomiczna)
diff.	differentia	różnica, również w znaczeniu "różny"
div.	diversus	różny
em., emend.	emendavit, emendatus	poprawił (autor), poprawiony (opis taksonu)
	et	i
et al.	et alii	i inni
	ex	(razem) z
excl.	exclusive	oprócz, wyłączając
f., fil.	filius	syn (dla odróżnienia dwóch autorów, ojca i syna)
f., fo., for.	forma	forma
fasc.	fasciculus	fascykuł, plik, wiązka
fragm.	fragmenta	części, częściowo, wykształcony
gen.	genus	fragmentarycznie
	grex	rodzaj
hb.	herbarium	ranga wewnątrzgatunkowa
h. e.	hoc est	dawniej stosowana
h. l.	hoc loco	zielnik
hybr.		to jest
	in	w tym miejscu, tutaj
incl.	inclusive	mieszaniec, takson
ined.	ineditus	pochodzenia mieszańcowego
jun., jr.	junior	w
		włącznie
juv., jv.	juvenilis, juvenalis	(jeszcze) nie opublikowany
leg.	legit	młodszy (dla odróżnienia dwóch autorów, ojca i syna)
loc. class.	locus classicus	juwenilny, młodociany
loc. n. n.	loco non notato	zebrał
mod.	modificatio	stanowisko klasyczne
mut.	mutatis	miejsce (stanowisko) nie podane
	nec	modyfikacja
n.	nomen	zmieniony
n.	non	a nie
n.	novus	nazwa
n.	nudus	nie
		nowy
		nagi, "goły" (nazwa)

n. n.	nomen novum	nazwa nowa
n. p.	nomen provisorium	nazwa prowizoryczna, tymczasowa
nm., nothomor.	nothomorpha	notomorfa (odmiana mieszkańcowa), notho - nieprawdziwy
nothosp., nothosubsp., nssp.	nothosubspecies	podgatunek mieszkańcowego pochodzenia
nothovar., nvar.	nothovarietas	odmiana pochodzenia mieszkańcowego
nom.	nomen	nazwa
nom. abort.	nomen abortium	nazwa "poroniona", nadmierna, zbyt liczna zwykle nadana taksonom już ważnie opisanym
nom. alt.	nomen alternativum	nazwa alternatywna, zastępcza
nom. altern.	nomen alternativum	nazwa alternatywna, zastępcza
nom. ambig.	nomen ambiguum	nazwa dwuznaczna
nom. ambig. rejic.	nomina ambigua rejicienda	nazwy dwuznaczne, które należy odrzucić
nom. cat.	nomen ?	nazwa katalogowa - stosowana, gdy nazwa taksonu występuje tylko w katalogu handlowym
nom. conf.	nomen confusum	nazwa sporna, dwuznaczna, niejednoznacznie identyfikująca takson
nom. confus.	nomen confusum	nazwa sporna, dwuznaczna, niejednoznacznie identyfikująca takson
nom. cons.	nomen conservandum	nazwa zachowana
nom. conserv.	nomen conservandum	nazwa zachowana ze względu na długotrwałe i powszechne używanie
nom. delend.	nomen delendum	nazwa, której ważność została zniesiona, skasowana
nom. descr.	nomen descriptum	nazwa opisowa
nom. dub.	nomen dubium	nazwa wątpliwa
nom. err.	nomen (errorum?) erratum	nazwa błędna
nom. et stat. nov.	nomen et status novus	nazwa i status (pozycja) nowy
nom. gen.	nomen genericum	nazwa rodzajowa
nom. illeg.	nomen illegitimum	nazwa nieprawomocna
nom. illegit.	nomen illegitimum	nazwa nieprawomocna
nom. inv.	nomen inversum	nazwa odwrócona
nom. inv.	nomen invalidum	nazwa (nieważna) niepoprawnie opublikowana
nom. inval.	nomen invalide (publicatum)	nazwa (nieważna) niepoprawnie opublikowana
nom. leg.	nomen legitimum	nazwa uprawniona, poprawna, ważnie opublikowana
nom. mut.	nomen mutatum	nazwa zmieniona
nom. nov.	nomen novum	nazwa nowa
nom. nud.	nomen nudum	nazwa "goła"
nom. obsc.	nomen obscurum	nazwa niejasna, niezrozumiała
nom. propos.	nomen propositum	nazwa zaproponowana
nom. prov.	nomen provisorium	nazwa prowizoryczna, tymczasowa - zaproponowana

nom. provis.	nomen provisorium	przez autora w oczekiwaniu przyszłej akceptacji nazwa prowizoryczna, tymczasowa - zaproponowana przez autora w oczekiwaniu przyszłej akceptacji
nom. rej.	nomen rejiciendum	nazwa odrzucona
nom. rejic.	nomen rejiciendum	nazwa odrzucona
nom. restit.	nomen restituendum	nazwa przywrócona, odnowiona
nom. seminud.	nomen seminudum	nazwa "półnaga", niepełna - z bardzo niepełną diagnozą
nom. sol.	nomen solum	nazwa "samotna", znaczenie jak nazwa "goła"
nom. spec.	nomen specificum	nazwa gatunkowa
nom. superfl.	nomen superfluous	nazwa zbyteczna, niepotrzebna
nom. tant.	nomen tantum	?
nom. tentat.	nomen tentativum	nazwa próbna
nom. triv.	nomen triviale	nazwa zwyczajna, pospolita, popularna
nom. usitat.	nomen usitatum	nazwa zwykła, błaha
	non	nie
ort. cons.	ortographia conservanda	pisownia taksonu zachowana z pominięciem zasady pierwszeństwa
p.	pro	jako, np. p. syn. = jako synonim
pl.	planta	roślina
pr.	prope	u, przy, w pobliżu, blisko
p. gen.	pro genere	jako rodzaj
p. hybr.	pro hybride	jako mieszańiec
p. max. p.	pro maxima parte	po większej części
p. min. p.	pro minima parte	w niewielkiej części
p. p.	pro parte	po części
p. sp.	pro specie(s)	jako gatunek
p. ssp.	pro subspecies	jako gatunek
p. syn., pro syn.	pro synonymum (pro synonymo?)	jako synonim
p. var.	pro varietas	jako odmiana
prov.	provisorius	prowizoryczny
rev.	revisio, revidere	sprawdził, dosł. zobaczyć ponownie
s.	sensu	według, w znaczeniu
s. amplo	sensu amplificato	w znaczeniu rozszerzonym
s. descr.	sine descriptione	bez opisu, diagnozy (taksonu)
s. l.	sensu lato	w szerokim znaczeniu
	sensu latiore	w szerszym znaczeniu
	sensu latissimo	w najszerszym znaczeniu
s. s., s. str.	sensu stricto	w wąskim znaczeniu
	sensu strictiore	w węższym znaczeniu
	sensu strictissimo	w najwęższym znaczeniu
sec., sect.	sectio	sekcja
sec.	secundum	według (stosownie do)
ser.	series	seria
sine comb.	sine combinatione	bez połączenia, kombinacji (np. epitet gatunkowy bez nazwy rodzajowej)
sine descr.	sine descriptione ?	bez opisu, diagnozy (taksonu)
sine ic.	sine icone	bez ilustracji, rysunku

sine indic.	sine indicatione	bez oznaczenia
sine descr. lat.	sine descriptione	bez opisu (taksonu) w języku łacińskim
sine design. typ.	sine designatio typus	bez typu, brak określenia typu
sine lat. diagn.	sine ?	bez diagnozy (taksonu) w języku łacińskim
sine typ.	sine typus	bez typu, brak określenia typu
sp.	species	gatunek
sp. div.	species diversae	różne gatunki
spp.	?	skrót umieszczony po nazwie rodzajowej oznacza wszystkie (różne) gatunki z danego rodzaju
sq.	sequens	następny, następujący
ssp.	subspecies	podgatunek
stat.	status	status, ranga taksonomiczna
stat. illeg.	status illegitimus	status, ranga nieuprawniona
stat. nov.	status novus	nowy status, ranga (przy zmianie rangi taksonu/ syntaksonu)
	sub	pod
subcl.	subclassis	podklasa
subfam.	subfamilia	podrodzina
subfor., subf., subfo., sfor. (i inne warianty skrótów!)	subforma	podforma
subgen.	subgenus	podrodzaj
subsec.	subsectio	podsekcja
subser.	subseries	podseria
subsp.	subspecies	podgatunek
subvar.	subvarietas	pododmiana
sv.	subvarietas	pododmiana
svar.	subvarietas	pododmiana
syn.	synonymum	synonim
trib.	tribus	plemie
typ. cons.	typus conservandus	typ, który ma być zachowany
typ. des.	typi designatio	typ wyznaczony
v.	varietas	odmiana
var.	varietas	odmiana
varr.	varietates	odmiany

Inne oznaczenia

x - mieszaniec, hybryda np. *Epilobium x interjectum* (*Epilobium montanum x alpestre*)

+ - mieszaniec wegetatywny

" - kultywar (odmiana hodowlana), nazwy kultywarów ujmuje się w apostrofy, np. *Achillea ptarmica* 'Plena'

Skróty i określenia syntaksonomiczne

Tego typu skróty i określenia łacińskie można spotkać podczas lektury prac fitosocjologicznych (najczęściej w tabelach fitosocjologicznych). Dodatkowo zamieściłem inne skróty spotykane w tabelach fitosocjologicznych.

skrót	pełne brzmienie	znaczenie polskie
All.	alliancia	związek

Ass.	associatio	zespół
Cl.	classis	klasa
	foederatio	związek (dawne określenie)
O.	ordo	rząd
SAll.	suballiancia	podzwiązek
SAss.	subassociatio	podzespół
SCl.	subclassis	podklasa
SO.	subordo	podrząd
	subfoederatio	podzwiązek (dawne określenie)
	typicum	typowy (podzespół typowy)
D.		takson wyróżniający
Ch.		takson charakterystyczny
AssGr.		grupa zespołów
Comp.		gatunki towarzyszące
ChSC		charakterystyczna kombinacja gatunków (syntaksonu)

Skróty i określenia typowo bibliograficzne

Tego typu skróty i określenia łacińskie można spotkać podczas lektury opracowań naukowych, bądź to starszych, bądź nowszych których autorzy lubią popisywać się znajomością łaciny... ;-)

skrót	pełne brzmienie	znaczenie polskie
a.	anno	rok
c., ca	circa	około
ed.	editio	wydanie, wydawca
e. g.	exempli gratia	na przykład
etc.	et cetera	i tak dalej
etiam v.	etiam vice	patrz także
ib., ibid.	ibidem	tamże (w miejscu wyżej cytowanym)
i. e.	id est	to jest
i. q.	idem quod	taki(e) jak
l. c.	loco citato	w miejscu (poprzednio) cytowanym
ll. cc.	locis citatis	w miejscach (poprzednio) przytoczonych
l. s. c.	loco supra citato	w miejscu powyżej cytowanym
loc. cit.	loco citato	w miejscu (poprzednio) cytowanym
N. B.	nota bene	warte uwagi (używane w celu zwrócenia uwagi na coś istotnego)
op. cit.	opere citato	w dziele (poprzednio) cytowanym
p.	pagina	strona (w publikacji)
p.	pars	część (np. wieloczęściowej publikacji)
pp.	paginae	strony (w publikacji)
s.	sine	bez
s. a.	sine anno	brak roku, bez podanego roku
s. d.	sine datum (dato?)	brak daty, bez daty
s. d.	sine die	brak dnia, bez dnia
s. l.	sine loco	bez podanego miejsca (nie mylić z sensu lato)
s. l. ex.	sine loco exacto	bez podanego dokładnego miejsca
s. n.	sine nomine	brak imienia, bez imienia (nazwy)
s. n.	sine numero	brak numeru
n. n., N. N.	nomen nescio	imienia nie znam, ktoś nieznan
	sic!	tak! w ten sposób! (dosadne zaznaczenie w cytowanym fragmencie pomyłki lub błędu)
v.	vide	zobacz, patrz
v. i.	vide infra	zobacz niżej
v. s.	vide supra	zobacz wyżej (nie mylić z vs. = versus)
vol.	volumen	tom (publikacji)
voll.	volumina	tomy (publikacji)

Konwencje typograficzne

Ogólnie przyjęta jest konwencja typograficzna drukowania nazw i wyrazów łacińskich *kursywą* (italikiem, czcionką pochyloną), np. *Homo sapiens*. Dotyczy to głównie nazw rodzajowych i niższych, nazwy łacińskie rodzin często nie pochyla się.

Często przy powtarzaniu nazw rodzajowych skraca się je tylko do pierwszej, wielkiej litery, np. *Rosa canina*, *R. dumalis* oznacza *Rosa canina* i *Rosa dumalis*. Rzadziej skraca się nazwę rodzajową do dwóch liter, np. *Chamaenerion angustifolium* do *Ch. angustifolium*, *Chaerophyllum hirsutum* do *Ch. hirsutum*. To samo można robić z epitetem gatunkowym – wtedy stosujemy oczywiście małe litery z kropką, np. *Urtica dioica* do *U. d.* Takie skróty są uzasadnione jedynie w przypadkach, kiedy nazwa nie budzi wątpliwości i wynika z kontekstu, np. artykuł dotyczy dwupienności u pokrzywy zwyczajnej *Urtica dioica* i nazwa ta jest często powtarzana. Jakkolwiek, ta ostatnia praktyka jest rzadko stosowana.

Często nazwiska drukuje się KAPITALIKAMI. Konwencja ta dotyczy zarówno autorów nazw taksonów czy syntaksonów, jak również jest stosowana w publikacjach naukowych przy cytowaniu źródeł – w tekście oraz spisie cytowanej literatury. Przykładem jest cytowana przeze mnie poniżej literatura, gdzie nazwiska są wydrukowane kapitalikami.

Wykorzystana literatura

- BARKMAN J. J., MORAVEC J., RAUSCHERT S. 1995. Kodeks nomenklatury fitosocjologicznej. *Pol. Bot. Stud. Guidebook Ser. 16*: 3-58. ISSN 0867-0749. ISBN 83-85444-39-4.
- GREUTER W. et al. (ed.). 2000. International Code of Botanical Nomenclature (Saint Louis Code). *Regnum Vegetabile 138*. Koeltz Scientific Books, Königstein, URL <http://www.bgbm.fu-berlin.de/iapt/nomenclature/code/SaintLouis/0000St.Luistitle.htm>
- HEJNÝ S., SLAVÍK B. (ed.). 1997. Kvetena České republiky. 1. Academia, Praha. pp. 557. ISBN 80-200-0643-5.
- KORPANTY J. (ed.). 2004. Mały słownik łacińsko-polski. Wyd. Szkolne PWN, Warszawa. pp. XX + 656. ISBN 83-7195-844-7.
- MATUSZKIEWICZ W. 2001. Przewodnik do oznaczania zbiorowisk roślinnych Polski. PWN, Warszawa. pp. 536. ISBN 83-01-13520-4.
- WIKTOROWSKI K. Słownik kaktofila. URL <http://www.republika.pl/kwiki/pojecia.html>
- Poza tym korzystałem z kilku pomniejszych innych źródeł oraz różnych swoich notatek.

Warto zajrzeć

- REJEWSKI M. 1996. Pochodzenie łacińskich nazw roślin polskich. Przewodnik botaniczny. Książka i Wiedza, Warszawa. pp. 170. ISBN 83-05-12868-7.

Dokument stworzono: 05.03.2004, ostatnie zmiany: 20.12.2004, 22:15:28.
Praca jest rozpowszechniana na warunkach *Creative Commons ShareAlike 1.0*.
Dokument ten jest wersją PDF strony internetowej. URL pierwotnej wersji XHTML tego dokumentu:
<http://www.mismoczyk.republika.pl/rzepin/bio/abbrev.htm>